

Dagens frågor

Rättning vänster

Den som tilläventyrs hoppats, att införandet av dubbelprogram i den svenska televisionen skulle erbjuda en möjlighet till ett något mindre konformistiskt, något mindre vänsterinriktat än vad monopolföretaget hittills haft att komma med har, såvitt nu kan bedömas, hängivit sig åt en illusion.

Den nye chefen för TV 2, Örjan Wallquist (s, vad annars?) har enligt vad han själv berättat, förverkligat en dröm när han utsett den grupp av medarbetare som närmast kring honom skall ansvara för den nya kanalens programpolitik. Realiserad i sinnevärlden har drömmen tagit gestalt i en skara välkända TV-personligheter, med en högst betryggande, väldokumenterad vänsterinriktning.

Roland Hjelte — mannen som gjorde det program om LAMCO som kanske fortfarande markerar ett rekord i fråga om tendentiös TV-journalistik —, Lars Boberg, känd från »Timmen», Lars Löfgren, som mycket riktigt har lovat att för teaterns del se till att samma politik följes som inom de övriga programmen — med sådana krafters bistånd är det som kanalchefen Wallquist räknar med att realisera den »saklighet och opartiskhet» som han enligt lag och avtal är skyldig att eftersträva. Hrr Hans Furuhausen, Lars Hansgård och Oloph Hansson utgör vid sidan av dessa tre var på sitt sätt garanter för att s-fronten inte uppvisar några riskabla luckor. En folktoppartist, hr Gustaf Douglas, har verkligen kommit med, nämligen som administrativ chef — själva programverksamheten har däremot förankrats betryggande långt åt vänster.

När utbildnings- och TV-minister Palme nyligen förnyade Sveriges Radios arbetsutskott tillsåg han som känt förtänksam, att av sju platser inte mindre än sex besattes med vänsterrepresentanter. Om den saken var i och för sig föga mer att säga än

att det var fråga om ett politiskt övergrepp från ett håll där sådant på intet sätt var ägnat att förvåna. När en liknande utnämningsspolitik nu ohöjlt tillämpas även på programsidan inom företaget, och från håll där man uppriktigt sagt i det längsta vågat hoppas på bättre omdöme blir saken dubbelt oroande. Hr Wallquist har förklarat, att han för egen del är skeptisk till idén om kommersiell television i vårt land. Inser han inte, att en personalpolitik av nu demonstrerad modell — och den programpolitik till vilken personalpolitiken självfallet är ett förebud — snabbt och effektivt undergräver hans egen position på denna punkt? Ett väsentligt argument för det system som hittills tillämpats i vårt land på radio- och TV-området har just varit att detta ansetts garantera ett rimligt mått av balans och opartiskhet i programverksamheten. I samma mån som monopolföretaget alltmera avviker från denna linje försvagas naturligtvis motiveringen för hela systemet. Allt fler människor säger sig inför den fortgående vänstervridningen av Sveriges Radio att det är hög tid för en fundamental ändring av systemet. Sveriges Radio *kan* i längden inte samtidigt behålla den skyddade position som monopolställningen innebär — och använda denna till att ensidigt gynna en politisk och ideologisk riktning i vårt samhälle.

Efter UKAS

Dessbättre tog de ansvariga myndigheterna fasta på den hårda och berättigade kritik, som uttalats mot UKAS. Redan universitetskanslersämbetet mjukade upp det ursprungliga förslaget högst väsentligt och utan betänketid gick regeringen ett steg längre på den inslagna vägen. Enligt ett förslag, som skall föreläggas riksdagen nästa år, kommer utbildningen vid de filosofiska fakulteterna att organiseras efter prin-

cipen om stegvisa val. Studenten har att första året välja mellan femton s. k. basämnen, som vart och ett avgränsar studier-na till ett visst område också det andra året. Det tredje årets studier blir därmed helt fritt. I regeringsförslaget ingår en viss decentralisering av beslutanderätten över studieplaner och användningen av tilldelade anslag. I detta sammanhang kommer också försöken med vidgat studentinflytande in i bilden.

Med undantag av några få tidningar, som missuppfattat situationen och trott att kritiken mot UKAS endast kommit från en högröstad vänsterextrem grupp, torde ingen sörja UKAS' öde. Detta förslag utgjorde från början en typisk byråkratisk produkt utan samband med verkligheten. Att utvecklingen över huvud taget kom att gå i de banor, som den gjorde, får emellertid — som Sv.T. tidigare framhållit — till stor del hänföras till det ointresse, som riksdagen visade, när den 1965 fattade sitt principbeslut. Det goda har alltså UKAS fört med sig, att studenter och universitetslärare samfällt reagerat, sedan de väl bringats till insikt om vad som höll på att hända. För första gången på mycket länge har vi i landet haft en bred debatt om den framtida utformningen av den högre undervisningen. Man har anledning att räkna med att vaksamheten och intresset för de berörda frågorna kommer att bestå.

Sedan är det en annan sak, om det senaste av hrr Palme och Moberg presenterade förslaget verkligen är det bästa, om alla nödvändiga överväganden har hunnit eller kunnat göras. Mycket talar för att en förnyad utredning varit det bästa i den förvirrade situation, som uppkommit. Det finns risker för att den föreslagna reformen inte blir någon egentlig reform utan blott en halvmesyr och att förhållandena snart nog blir lika ohållbara, som de för närvarande är. Men, det skall också sägas,

möjligheten finns att det kan bli fråga om en positiv reform, som endast behöver fin-slipas i detaljerna. Allt beror nu på den praktiska utformningen.

En särskilt viktig punkt är givetvis decentraliseringen. Man vill hoppas, att en sådan verkligen kommer till stånd och att det inte bara stannar vid vackra ord på papperet. Byråkratiseringen vid våra universitet och högskolor lägger för närvarande sin döda hand över en stor del av verksamheten. Ofta är det fråga om en tidskrävande procedur vid beslutsfattandet, ett ärende vandrar från den ena instansen till den andra, allt medan arbetet — undervisning och forskning — blir lidande. Som exempel kan nämnas den långa tidsutdräkten vid lärareförordnanden. Mycket ofta har extra lärare hunnit avsluta sina kurser långt innan de förordnats att fullgöra sin undervisning. En omfattande decentralisering är naturligtvis också en förutsättning för att inte talet om ökat studentinflytande skall bli en chimär. Eller som saken uttryckts: universitetslärarna har absolut ingenting emot att dela med sig av den bestämmanderätt, som de inte har.

Det finns all anledning att hälsa ett ökat studentinflytande med tillfredsställelse. Men, som Sv.T. också betonat, demokratiseringsivern får inte tillåtas att ta sig sådana uttryck, att systemet blir dömt att misslyckas från början. Sålunda vore det t. ex. orimligt, om kanslipersonal skulle få något inflytande på undervisningens uppläggning eller att ettbetygsstudenter skulle få vara med om att utforma litteraturlistor för högre betyg, allt frågor där vederbörande saknar kompetens att uttala sig.

UKAS är alltså borta, så även MJUKAS, universitetskanslersämbetets version. Det återstår att se, om det i hast tillkomna PUKAS kommer att få något reellt innehåll, inte minst vad decentraliseringen beträffar. Rabaldret kring den nu aktuella

reformen och tanken på de många andra reformer, som står i tur på universitetsväsendets område, aktualiserar emellertid än en gång en fråga, som Sv.T. tidigare tagit upp, nämligen det rimliga i att behålla universitetskanslersämbetet. Spörsmålet om forskningen och den högre undervisningen är av så avgörande betydelse för hela landet och av sådan omfattning, att det kan synas rimligt att inrätta ett särskilt departement för forskning och högre undervisning. UKA har knappast varit en mellaninstans, som haft positiv effekt i någon riktning.

Schismen i Dagens Nyheter

Sedan lång tid tillbaka har det gått rykten om en kris i Dagens Nyheters ledning. Motsättningarna mellan de bägge chefredaktörerna: fil. dr Olof Lagercrantz och redaktör Sven-Erik Larsson sades oavbrutet ha fördjupats. Det uppgavs att styrelsen och särskilt familjen Bonnier, som representerar det dominerande ägarintresset i Dagens Nyheter, alltmer oroades av tidningens tvevriga hållning. Ett chefredaktörsskifte påstods vara oundvikligt och det skulle i varje fall innebära att Lagercrantz lämnade tidningen.

Dessa rykten bar i hög grad sannolikhetens prägel. Någoting av det mest utmärkande för Dagens Nyheter på senare år har nämligen varit vad dess liberala kollega Handelstidningen träffande kallat den »redaktionella schizofreni», som hotat att beröva tidningen dess identitet. På ledarsidan har man — med vissa anmärkningsvärda undantag, som främst tycks ha berott av semesterlistorna — företrätt en klart borgerlig åskådning på lagsamhällets grund, närmast i anknytning till folkpartiet. På kultursidorna har däremot i många av de politiskt färgade inläggen en vänstersocialistisk och kvasirevolutionär åskådning fått

komma till uttryck. För den utomstående har det förefallit som om det pågått en oupphörlig polemik mellan kultur- och ledaravdelningarna, eller rättare från kulturavdelningen mot ledaravdelningen. Detta har gjort att man till sist nödgats fråga sig vilken av Dagens Nyheters bägge chefredaktörer, som företrätt tidningens ståndpunkt.

Vid ingången av oktober tycktes krisen bli akut. Ett styrelsesammanträde skulle hållas och det ansågs att Lagercrantz skulle få silkessnöret. Men han beslöt sig för att hellre förekomma än förekommas. I ett brev till styrelsen uppsade han väl inte sitt kontrakt, men sitt samarbetsavtal med den andre chefredaktören och motiverade detta med den »press» han känt sig vara utsatt för från ägarintresset. Uppsägelsen skedde i milt sagt egendomliga former. Lagercrantz gav offentlighet åt sitt brev innan styrelsen haft möjlighet att diskutera det, långt mindre ta ställning till det. I intervjuer för radio/TV förklarade Lagercrantz att han inte stod ut längre.

Samtidigt mobiliserades — nästan som efter en på förhand uppgjord plan — först Dagens Nyheters journalistklubb, därefter dess mer eller mindre fasta kulturmedarbetare och slutligen, som kronan på verket, Sveriges Författarförening för att proklamera Lagercrantz' omistlighet för sin tidning. Man kan tycka vad man vill om metoden; taktiskt var den utan tvivel mycket skicklig och visade sig också mycket effektiv. Styrelsen nödgades förhandla under utpressningshot: hotet av en brytning inte blott med Lagercrantz utan också med hans förespråkare.

Som professor Herbert Tingsten påpekade i ett inlägg i Svenska Dagbladet var det som Lagercrantz och hans vapendragare eftersträvade att den uppfattning, som hittills dominerat kultursidorna skulle bli allena rådande i hela tidningen, med andra

ord ett åsiktsmonopol för Lagercrantz & Co. Frågeställningen var helt enkelt, som det på något håll uttrycktes, om vi skulle få ett Aftonblad på morgonen också. Mot denna bakgrund var det helt naturligt att styrelsens beslut avvaktades med största intresse i alla läger. Det fick formen av en kompromiss. Chefredaktör Sven-Erik Larsson skall ensam svara för tidningens inrikespolitiska hållning medan Olof Lagercrantz ensam skall svara för inläggen på kultursidan. Signerade artiklar på ledarsidan såväl av de båda chefredaktörerna som av andra fast anställda medarbetare skall kunna förekomma.

Eftersom Lagercrantz' uppsägning rimligen syftade till att han ensam skulle få bestämmanderätten i tidningen kan uppgörelsen naturligtvis tolkas som en reträtt och därmed ett moraliskt nederlag för honom. Men i själva verket betyder den inte, som här och var sades vid tillfället i fråga, en kodifiering av status quo utan tvärtom en förskjutning av tyngdpunkten i tidningen från Larsson till Lagercrantz. Larsson skall visserligen ensam svara för tidningens inrikespolitiska hållning, men Lagercrantz skall inte bara ensam svara för inläggen på kultursidan — utan har också betydande möjligheter att på ledarplats, eventuellt med signerade artiklar, uttala sig om såväl kulturpolitiska som allmänpolitiska och utrikespolitiska ämnen. Larsson har ju bara ansvar för inrikespolitiken — om det andra har ingenting sagts.

Lagercrantz har all anledning att känna sig nöjd med sin kupp. I stället för att bli avskedad har han fått sitt kontrakt förnyat och förlängt fram till 30 juni 1971. Men framför allt: genom den uppgörelse som nu träffats har han fått ännu större befogenheter än tidigare, vänstervridningen av tidningens kurs har blivit ännu mera prononcerad. Man kan förstå om Dagens Nyheter styrelse ansett sig försatt i en tvångssituation, särskilt som den kulturrevolutionära

folkstormen för Lagercrantz på ett alldeles märkligt sätt kom att sammanfalla med en socialdemokratisk Springerpropaganda mot huset Bonnier, ledd av statsråden Palme och Wickman. Men resultatet är beklämmande. Det innebär att den vänsterradikala dominansen över våra massmedia ytterligare befasts.

FNL-propagandan och Sverige

I Expressen har Olle Wästberg kritiserat de tankar, som uttryckts av forskningschefen vid Nämnden för psykologisk försvarsberedskap, fil. dr. Kurt Törnqvist. Dr. Törnqvist har uppfattat framgången för FNL-propagandan i Sverige som »ett slags psykologiskt angrepp på den svenska opinionen». I sin analys av Sovjets propaganda efter andra världskriget visar han hur »man har utnyttjat människors längtan efter fred, deras skräck för den stora bomben och deras fruktan för kriget i syfte att nedsvärta de västerländska demokratierna, främst USA, och att skapa en prokommunistisk opinion». Enligt Wästberg »insinuerar» dr Törnqvist, att den s. k. Kommittén för Stockholmskonferensen, senare ombildad till »Svenska Vietnamkommittén», deltagit i egentligen öststyrda »världsomfattande anti-amerikanska demonstrationer».

Uppenbarligen menar Wästberg, att en kommitté, där det finns representanter »för bl. a. flera kristna organisationer, för fackföreningar, för centrens och folkpartiets ungdomsförbund» inte gärna kan vara styrd från öster. Dessvärre är deltagandet från de nämnda organisationerna inte någon garanti för att det inte skulle vara fråga om styrning. Men självfallet behöver en sådan inte ta sig direkta former. Godtrogenheten och aningslösheten hos vissa människor är förbluffande. Den har tidigare utnyttjats och utnyttjas alltjämt i västerlandet i syfte

att undergräva det demokratiska samhällssystemet. De s. k. Vietnamkommittéerna fullgör i dag samma uppgift som tidigare »fredskommittéerna» i den kommunistiska propagandans tjänst. Och lika visst som det i fredskommittéerna fanns människor med ädelt uppsåt, lika säkert finns det folk i Vietnamkommittéerna, som primärt uppröres över det vietnamesiska folkets lidande. Det väsentliga är emellertid verkningarna, och att dessa bidrar till att skapa en anti-amerikansk opinion, därom torde inte något tvivel behöva råda.

Svenska Vietnamkommittén har inte bara nära kontakter med FNL. Man har till och med gått så långt, att man direkt assisterar vid startandet av en informationsbyrå för FNL i Sverige. Att direkt hjälpa en kommunistisk terrororganisation och utlöpare till en av världens hårdaste kommunistdiktaturer, Nordvietnam, att på svensk mark upprätta en propagandabyrå, kan i sanningens namn inte betraktas som något annat än utslag av en höggradigt prokommunistisk aktivitet. Vid en presskonferens ställdes frågan till två FNL-representanter varför man väljer att upprätta en propagandabyrå i ett litet land som Sverige — tillsammans med en byrå i Paris blir Stockholmskontoret FNL:s enda propagandaorgan i västvärlden. Svaret blev, att »man vill arbeta där man har största möjligheterna att få ut sin information». Orden talar för sig själva.

Protest på Olympiaden

I DN den 19 oktober har en av tidningens chefredaktörer, hr Olof Lagercrantz, skrivit om det intermezzo, som inträffade i Mexico, då två deltagare från USA använde prispallen som tribun för en protest mot sitt eget land och för Black Power. Deras företag vann givetvis bifall hos hr Lagercrantz. »De svarta i Amerika har väntat i

fyra hundra år på att bli upptagna som jämbördiga i den amerikanska demokratin», skriver han. För fyra hundra år sedan drevs ännu inte någon slavhandel över Atlanten. Svart slavhandel förekom sannolikt redan mycket flitigt mellan olika stamhövdingar i Afrika, men det är kanske inte så nödvändigt att vara indignerad över den saken nu. Och om något skepp med slavar skulle förrirrat sig till Amerika, så hade de ombordvarande i varje fall inte kunnat ställa några anspråk på den amerikanska demokratin. Den var ännu inte uppfunnen, och detta berodde i sin tur på att de första kolonierna på Nordamerikas västkust ännu väntade på att bli grundade. Orsakerna bakom de unga idrottsmännens demonstration är av långt senare datum än vad hr Lagercrantz föreställer sig.

Det har mycket kritiserats, att den olympiska kommittén protesterade mot de båda idrottsmännens uppträdande och gjorde anmälan om sitt missnöje hos den amerikanska kommittén, dels att den senare kastade ut protestanterna ur den olympiska byn och ur sina kamraters gemenskap. Den sistnämnda kritiken förefaller vara berättigad. De två unga idrottsmännen hade gjort sina idrottsprestationer under de förhållanden, som bara en olympiad kan framkalla, och de befann sig ute i ett främmande land. Det hade varit rimligt att säga åt både dem och den olympiska kommittén att de skulle hålla sig lugna: frågan om fel och bestraffning kunde tagas upp när truppen kom hem. Mer behövde inte göras i Mexico City. Ledarna borde kanske också ha förstätt vad som var i görningen. Ansvaret borde ha fördelats först efter mer noggrann prövning.

Men att den olympiska kommittén reagerade förefaller däremot vara rätt självklart. Tuffa idrottskribenter har sagt, att de gamla farbröderna som sitter där inte förstod vad som rörde sig i de unga idrottsmännens själar. De borde ha tigit och förstätt att så-

dana demonstrationer är riktiga och naturliga i ett land där det drivs en presidentkampanj i vilken förre guvernören Wallace från Alabama deltagit. Men på den här punkten är det verkligen svårt att dela kritikernas synpunkter. Man behövde inte vara för gammal för att forska i några ynglingars själsdjup för att förstå att de bar sig illa åt under prisceremonien. Det såg hela världen. De hade kommit dit på vissa bestämda villkor som gällde deltagandet i olympiaden. De bröt mot dessa villkor, överlagt och medvetet, och de hade inte den ringaste anledning att tro att saken skulle gå opåttalt förbi. Då hade de förmodligen inte alls demonstrerat.

Några journalister har försvarat demonstrationen med att kritisera olympiadens segerceremoni. För dem ter det sig som meningslöst och föråldrat att en segrande idrottsman hälsas med sin nations flagga och nationalsång. Olympiaden bör vara en och enhetlig, en världsmanifestation och inte ett utslag av snäv nationalism. Att man i Sverige på detta sätt ser på den svenska flaggan och på Sverige som nation har inte undgått någon. Men vad sådana skri-

benter inte velat se eller har förstått, är ju att demonstrationen i olympiastadion var ett utslag av nationalism. Idrottsmännen vägrade att erkänna den flagga, som de kämpat under, och förmodligen därför att de vill ha sin egen. Eller tror någon att Kenya, med sina vackra framgångar på olympiaden, eller Kuba för att taga ett extremt exempel, skulle vilja avstå från sin nation och sin flagga? Den olympiska flaggan är vackert tänkt med sina fem förenade länkar. Den är ren och sval, men den är inte inspirerande.

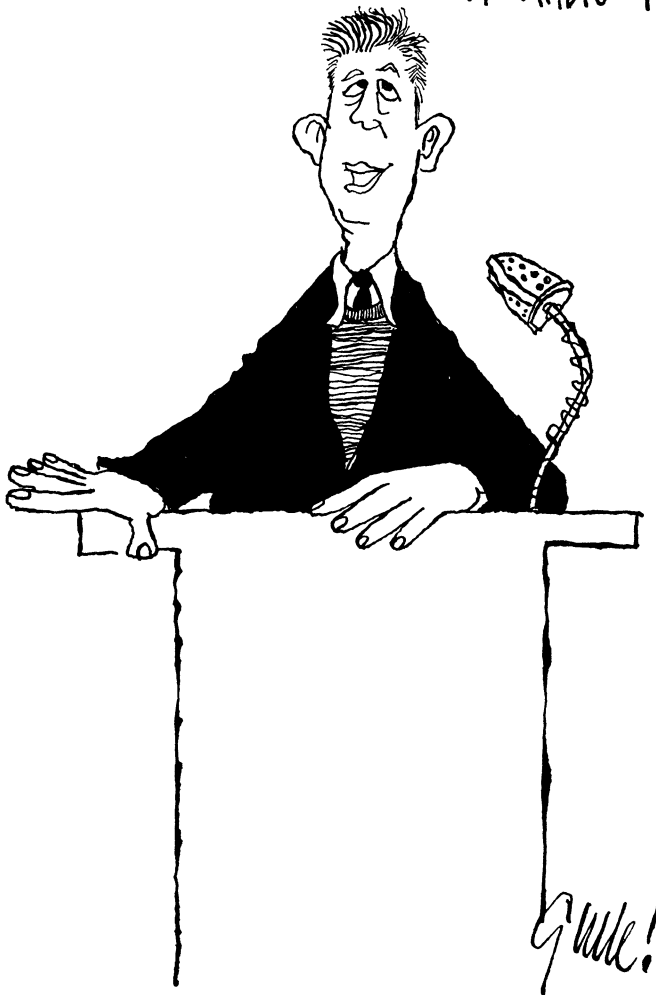
Olympiadernas vara eller icke-vara kommer att diskuteras efter olympiaden i Mexico City, så som skett efter alla olympiader efter första världskriget. Mycket kan sägas om antalet grenar att tävla i, om hur rekord skall bedömas och om åtskilligt annat. Men det är sannolikt att de ej bringas att upphöra, i varje fall ej på grund av att det länge än kommer att finnas idrottsmän, som är stolta över det land de kommer ifrån och som vill tävla under sin nations färger. Och det förefaller självklart att förutsättningen för att olympiader skall kunna arrangeras är att deltagarna följer spelets regler.

FÖRETAGSAMHETENS VILLKOR

För den sanne företagaren är företagens mening ej att producera vinster, ej heller löner, utan att producera varor, och kring denna princip borde det vara möjligt att uppnå samförstånd med statsmakterna, så mycket mera som det numera torde stå klart för alla, att om alla parter samarbeta för att skapa drägliga betingelser för företagsamheten, detta bör kunna ske utan eftersättande av de anställdas rimliga anspråk på välfärd.

Civilingenjör Erik Olson i Svensk Tidskrift 1938

EXPROPRIERA DN TILL STATENS
TIDNING, DÅ BLIR DEN LIKA OBJEKTIV
SOM RADIO-TV!

Statsrådet Moberg talar